

İsa Muğanna

İSA MERACI – HÜSEYNOVDAN MUĞANNAYA...

Dünya şöhrətli Çingiz Aytmatov onu özündən daha qüdrətli və istedadlı hesab edirdi

Azərbaycanda ötən əsrin altmışıncı illərində yaranmış möhtəşəm ədəbiyyatın ən görkəmli nümayəndələrindən biri də İsa Hüseynovdur (Muğanna). Həmin dövr ədəbi nəslinin bir çox məşhur nümayəndələri onu özlərinə müəllim, ustad sayırlar. Bədi irs xəzinəmizə "Teleqram", "Doğma və yad adamlar", "Tütək səsi", "Kollu Koxa", "Saz", "Məhşər", "İdeal", "Qəbiristan", "İsahəq-Musahəq" kimi maraqlı, oxunaqlı, daim aktuallığını saxlayacaq əsərlər bəxş etmiş dahi yazıcının 90 yaşı tamam oldu. O, artıq beşinci ildir, cismən aramızda yoxsa da – 2014-cü il aprelin 1-də ömrüboyu cam atdığı mütləq HAQQA qovuşub – danılmaz HƏQİQƏTDİR ki, nə qədər insanlıq, dəyərlər, inanclar, kitablar yaşayır, Muğanna ruhu da bizimlədir. Müəllif hər gün daha da artan oxucu məhəbbəti, doxsan illiyinin qeyd edilməsi ilə bağlı prezident sərəncamı, bütün ölkədə keçirilən yubiley tədbirləri bunun REAL təsdiqidir.

Yetmiş ilə yaxındır, xalqımızın genindən kollu koxalar, zəlimxanlar, səməd amirlilər, qılınc qurbanlar, isfəndiyarlar, sevarlər, qiyaslar, rəşidlər, nailələr, səlimlər boy göstərir; yaddaşda repressiya, müharibə, xəyanət, kütləvi aclıq sarsıntısı canlanır; canımızda çətinliklərə, məşəqqətlərə zəfər çalmaq təpəri yaranır; qulağımızda "Əsgər gəlir!" müjdəsi səslənir...

Ədibin korifeylik möhürü ham da XX əsrin böyük yazıçılarından sayılan Çingiz Aytmatovla müqayisəsidir, dahi qırğız isə əsl şedəvrlər yaratmış azərbaycanlı ürək genişliyi ilə özündən daha qüvvətli, daha istedadlı sayırdı...

İsa müəllimin həyat və yaradıcılığı, ruhi təkamülü, Hüseynovdan Muğannaya keçidi, onsuz ötən illər, xatirəsinə saygı və təbliği barədə yazıcının qızı Sevinc Muğanna ilə söhbətlaşdıq.

Uşaqlıq illərini sinəsindəki o quşcuğazların dimdik yerinin xoş gizlətisi ilə xatırlayırdı...

- Sevinc xanım, lap əvvəldən oxuculardan ötrü həmişə maraqlı, eyni zamanda, sirr, müəmma kimi qalan insanın, qələm

adamının – atanızın təvəllüdü, şəcərəsi, doğulub böyüdüüyü mühtidən başlayacaq...

- Həminin dahi yazıçı olaraq tanıdığı İsa Hüseynov Ağstafanın Muğanlı kəndində sadə bir ailədə dünyaya göz açıb. Nəslin aşısaqqalı Ömər koxa beş övlad dağı görmüşdü, faciələrin təkrarlanacağından ehtiyatlanıb tək qalan oğlu Mustafanı tez evləndirmək qərarına gəlir. Beləliklə, 18 yaşlı gənc sevimli Xədicə xanımla ailə qurur. Mustafa kişi bu izdivaccdan doğulan oğluna əmisinin adını – İsa qoyur. Rəhmətlik atam danışdı ki, adını daşdığı şəxs dövrünün tanınmış ziyalı, eyni zamanda, Nəriman Nərimanovun yaxın dostu, silahdaşı olub... İndi təəvvür edin, dalbadal ağır itkilərlə üzləşmiş ailəyə növbəti Tanrı payı – yenidən oğlan uşağının gəlişi və ona İsa əfəndinin adının qoyulması necə böyük sevincə qarşılanıla bilirdi?.. Ona görə də Ömər koxa nəvəsini kimsəyə etibar etməyib, nəzarətində saxlayıb, özü ilə birgə yaylağa aparıb-gətirib, qayğısına qalıb... Atamın sözləri ilə desəm, beləcə, babasının əlindəki nərbəkədən bal yalaya-yalaya böyüyüb məktəb yaşına çatıb.

İndi mən düşünürəm ki, istəklili baba-nəvənin dünyadan köçməsi də oxşar olub: Ömər kişigilin qonşuluğunda xeyir iş varmış, heç vaxt səhhətindən şikayətlənməyən 86 yaşlı aşısaqqal qalını çağırıb yerini açmağı, pal-paltarını və döşəkağıllarını dəyişməyi tapşırıb. Bildirib ki, artıq vada tamamıdır, mən gedirəm, ancaq heç kim ağlamasın, toy evində narahatlıq yaranar... İsa Muğanna da 86 yaşında - bir qədər zəifləmişdi, amma ciddi ağrıları yox idi – elə evdə birdən qalxıb ayağa, deyib, ay Füzurə, bir yer var, ora dəyib qayıdıram və 2-3 saatın içində canını tapşırıd, haqq dərgahına qovuşdu...

Atam danışdı ki, babasının vəfatından sonra aləm başına dar olub, özünə yer tapa bilməyib, hər səhər heybəsinə dərsliklərini və

Sevinc Muğanna

çörək qoyub məktəbə, oradan da Qarayayı meşəsinə gedər, ta hava qaralana qədər evə dönməmiş... El-obaya hay salıb "İsa yoxdur", "Əfəndi gəlməyib" deyə uşağı axtarırmışlar. Acanda anasının qoyduğu yuxa-çörəkədən, yavanlıqdan, meyvələrdən, giləmeyvələrdən yeyib, susuzluğunu sərin bulaq suyu ilə sirab edərək təbiətin qoynunda gəzib dolanardı. Evə də köynəyinin qoynu quşlarla dolu qayıdırdı. İsa müəllim həmişə deyirdi ki, uşaqlıq illərini sinəsindəki həmin o quşcuğazların dimdik yerinin xoş gizlətisi ilə xatırlayırdı...

- Beləcə, ağır bir kədər, üzücü qayğılar, amansız ehtiyac qara bulud kimi sevinc dolu günlərin üstünü kəsdirir... Acı xatirələri sizinlə də bölüşürdümü?

- Uşaqlığı, yeniyetməliyi ağır zamanlara – İkinci Dünya savaşının məhrumiyətlərinə düşmüşdü. Atası Mustafa kişi 416-cı Taqanroq diviziyası tərkibində faşizmə qarşı döyüşərək, yalnız 1945-ci ildə tərxis edilib. Ana babam İsa, ümumiyyətlə, cəbhədən geri dönməyib. İsa müəllim o əzablı dövrlər barədə söhbət açmağa həvəs göstərməsə də, rastlaşdığı çətinliklər barədə anamdan eşitməmişəm. Müharibənin od-alovundan salamat qurtulan Mustafa babamın 1953-cü ildə vəfatı güzəranlarını xeyli ağırlaşdırıb. Təəvvür edin, hər iki tərəfdə böyük külfət, çoxsaylı qayğılar; gənc ailənin öz problemlərindən başqa, qardaş-bacılardan böyütmək, maddi ehtiyaclarını ödəmək, oxutmaq, bir sənət vermək, həyat yoluna qoymaq... – bunların hamısı gərgin zəhmət və maliyyə tələb edirdi. Sadaqətli dostu qələm belə məşəqqətli məqamlarda onu tək buraxmayıb, atam gecə-gündüz çalışır, radio üçün oçerklər, hekayələr yazmış... Həmin məntənlər gündəlik, günəşni efişdə səsləndirilirdi aldığı qonorarla ailənin çörək pulunu çıxarırdı. Bəzən müşkülərin öhdəsindən gələ bilməyəndə gözüne yuxu getməzdi, anamdan gizlin üzünü çevirib ağlayarmış, səhər görərdilər ki, yastığı tamam sudur.

Özü konkretləşdirməsə də, bizim sonradan apardığımız paralellərə görə, Muğannaya ilk qeybi əyanlar, onun səma ilə əlaqəsi, ün qəbulu da məhz ötən əsrin ikinci illərinə təsadüf edir. Yəni atasının qəfil vəfatını yuxuda görmüşdü, səhər oyanıb anama deyib ki, qırmızı şimşək çaxdı və kənddəki evimiz alışıb yanmağa başladı... Elə rəyasını danışmasından 3-4 saat sonra hüznü hadisə barədə rayondan teleqram gəlib.

"Mir Cəlalin nuru, Mehdi Hüseyinin rəmzi qılıncı məni yazıçı elədi"

- Eşitdiyimə görə, ali təhsil arzusu da dolanbac yollardan keçərək reallaşmış. Hansısa müəllimin qaba rəftarı tibbi təhsilini yarımçıq qoyması ilə nəticələnib...

- Məsələ bir az başqa cürdür, doğrudan da, mətbuatda belə məlumat gedib, amma Tibb Universitetindən çıxması müəllim kobudluğu yox, ölüyərme prosesi ilə bağlıdır. Əslində həkimlik peşəsinə dayısı Niyazinin arzusu ilə yönəlmiş, Nəriman Nərimanov adına Azərbaycan Dövlət Tibb Universitetinə qəbul olunmuşdu. Lakin autopsiya əməliyyatından sonra orada çox davam edə bilməyəcəyini anlayıb. Gəlib ozamankı ADU-nun filologiya fakültəsinə... Həmin

Zamanın sınağından çıxan həyat yolu

təhsil ocağında istər professor-müəllim heyəti, istərsə də tələbə kontingenti nöqtəyi-nəzərindən dövrün ən işıqlı şəxsiyyətləri ilə ünsiyyəti, dostluğu yaranıb. Həmişə deyirdi ki, məni Mir Cəlalin nuru, Mehdi Hüseyinin rəmzi qılıncı yazıçı elədi...

Sonra İsa Maksim Qorki adına Ədəbiyyat İnstitutuna göndərilib. O illərdə çox çətinliklər çəkiblər – atam təhsil arıdınca Moskvaya gedib, anam burada ailənin, uşaqların yanında qalıb, amma durmadan çalışıb, İsa müəllimi korluq çəkməyə qoymayıb. Bişirib-düşürüb qazanlarla həyat yoldaşına və onun tələbə yoldaşlarına yemək-içmək göndərib. Üç dost eyni vaxtda təhsil alırdı – Nəbi Xəzri və Salam Qədizadə danışdırdılar ki, Füzurə xanımın sovuqatı, pul-püşü gələndə Moskvada bayram olardı... Anamın çox yüksək kulinəriya qabiliyyəti vardı, ləzzətli yeməklər hazırlayırdı – bunu müsahibə üçün evə gələn jurnalistlər də yaxşı bildirdilər, qapımızı açan kimsəni bir tikə çörək kəsməmiş, bişirdiyindən dadmamış buraxmazdı...

- Bəs, İsa-Füzurə dastanı necə yarandı? Deyilənə görə, bir-birini ülvə məhəbbətə sevilir və çoxsaylı çətinliklərə, övlad hasratına tab gətirməyin əsas səbəbi də məhz bu bağlılıqdır...

- Valideynlərimin ailə qurmasının əsas səbəbkarı babamdır – atamın çoxdankı və darın sevgisinə rəğmən, anam razılıq vermirmiş... Nəhayət, Mustafa kişi əhvalatı eşidib məsələyə müdaxilə edir və elçiyə gedir. Füzurə xanım gələcək qayınatasına hörmət müqabilində yox demir. Bununla da gənclər arasında dərin məhəbbətə söykənən elə bir yuvanın bünövrəsi qoyulur ki, nə sonrakı maddi sıxıntılar, nə də neçə illərin övlad itizəri onun istiliyinə soyuq qata bilmir. Bayaq gənclik illərində, yeni ailə qurduqları zaman qarşılaşdıqları əzab-əziyyətləri birgə, əl-ələ necə dəf etdikləri barədə danışdım. Anam çox qürurlu, hökmlü qadın idi, çətinliklərə sinə gərmək, həyat burulğanlarını yarıb keçmək – özü də bütün saldananları səbrini, təmkinini qorumaqla bacarmaq yalnız və yalnız atama sonsuz məhəbbətindən qaynaqlanırdı. Məsələ bundadır ki, ailənin yeganə övladının, yəni mənim yolumu neçə illər gözləyiblər, həmin müddətdə qohum-əqrabə atamın yenidən evlənməyini istəyib. O isə qətiyyətlə imtina edib, hətta yaxınları ilə söhbət düşəndə, necə deyərlər, övladsızlığın səbəbini öz üzərinə götürür.

Soldan sağa Fikrat Qocca, İsa Muğanna, Anar, Nazim İbrahimov

İsa Hüseynov ədəbiyyatımıza yeni nəfəs gətirdi, Bakının bürkülü yayına Qarayazı məşəsinin səriniyi və xoş ətri doldu

- 1949-cu ildə "İnqilab və Mədəniyyət" qəzetində işıq üzü görən "Anadil oxuyan yerdə" adlı yazısının dövrü mətbuatda ilk nəşri olduğu deyilir...

- Bəli, vikipedik məlumatlarda İsa Hüseynovun 1948-ci ildən ədəbi fəaliyyətlə məşğulluğu, bir il sonra isə həmin əsərinin çapı barədə məlumat var. Sonrakı daqiqləşdirmələrə əsasən, o, hələ 1947-ci ildə "Arx" hekayəsi ilə yaradıcılığa başlayıb. Təxmini məzmunu belədir ki, çox kök olduğuna görə "Nənəm-nəhrə" laqəbli Güləndamin qarğıdalı sahəsi susuzluqdan yanır, rəsmi qurumlara müraciət eləsə də, bir tədbir görülür. Dövlət idarələrinə get-gəldən bezən qadın gecəyən arxı döndərərək tarları sulayır. Səhər Güləndam arvadı həyat-bacada görməyən qonum-qonşu axtarışa başlayır və onu elə həmin arxın üstündə ölmüş vəziyyətdə tapırlar...

Hekayə o zaman çox ciddi sovet senzurası ilə üzləşmiş, kəsilib-döyülmüşdü və təəssüf ki, heç arxivimizdə də nüsxəsi yoxdur.

- **Ümumiyyətlə, dövrün stereotipləri, qadağalar azadfikirlili şəxsiyyətləri, yaradıcı insanları sevmirdi, o ki belə ali məqamlı, səmavi ruh adamı ola... Ədibə qarşı haqsız hücumlar da buradan mı qaynaqlanırdı?**

- Bildiyiniz kimi, İsa Muğanna ədəbiyyatımızda maqik fəlsəfənin banisidir. Biz indi rahatlıqla həmin dəyərləndirməni edə birlik və şükür Allaha, hər ötən gün müəllifə, onun yazıb-yaratdıqlarına marağı, sevgini, meyli gücləndirir, nə demək istədiyini anlayanlar çoxalır... Atam bunu yaxşı bildirdi və elə belə də söyləyirdi ki, ədəbi irsi zaman keçdikcə daha aydın dərk ediləcək, bəzi əsərləri ilə oxucular arasın-

dakı məsafə aradan qalxacaq.

Lakin axı o dövrdə sosializm realizmi yazıçı qarşısında tamam başqa – kolxozdan, tarladan, fabrikdən, zavoddan yazmaq vəzifələri qoymuşdu. Yaradıcı adamlar sosialist ənənələrinin, kommunizm ideyalarının sovet cəmiyyətindəki zəfərini tərənnüm etməliyidilər. Bu cür şərt tələblərdən yan keçməklə yazıb-yaratmaq, nəşr olunmaq çox çətin, hətta qeyri-mümkün sayılırdı. Yalnız vicdanının səsinə dinləyənlər və fitri istedadına güvənənlər nəyəsə nail ola bilirdilər. Düzdür, İsa Hüseynov da sözügedən mövzularda kifayət qədər işlədi; kənd həyatı, sadə insanların əmək fəaliyyəti və yaşayış tərzi, müharibənin ucqarlara təsiri zəminində arxa cəbhədəki vəziyyət, kollektiv təsərrüfatlarda məhsul istehsalı və sair, yaradıcılığının əsas qayəsini təşkil edirdi. Amma "Tütək səsi", "Kollu Koxa", "Doğma və yad adamlar", "Bizim qızlar", "Dan ulduzu", onlarla digər əsərləri ilə ədəbiyyatımıza yeni nəfəs gətirdi. Bakının bürkülü yayına Qarayazı məşəsinin səriniyi və xoş ətri doldu. Hansı ki, artıq o təbiət, o yaşılıq, o bitki örtüyü heç əzəli məkanında da qalmayıb. Daha Qarayazı yoxdur və atam bu barədə neçə illər öncə qələmə aldığı "Teleqram" povestində həyəcan təbii çalmışdı...

Ulu öndərin vəfatını çox kövrək qarşıladı, əvəzsiz itki ilə bərişə bilmədiyindən kənara çəkilib ağlayırdı

- **Sistem, quruluş istəyən, tələb edən kimi yazmamaq – bu, aydındır; bir də var öz daxilindən gələnəri qələmə alanda da dövrün yarıtmaz idarəçiliyini, sovet bürokratiyasını, antiopdları tənqid atəşinə tutasan... Əsərlərinin, personajlarının doğurduğu əks-sədayla bağlı DTK belə, araşdırmalara başlayıb, hətta iş partiya üzvlüyündən kənaraşıdırmaya qədər gedib çıxıb...**

- Təqiblərin şaha qalxdığı vaxtlarda ya hələ dünyaya gəlməmişdim,

Ulu öndər Heydər Əliyev istiqlal ordenini yazıçıya təqdim edir

ya da 4-5 yaşlarında olmuşam. Sonralar eşitmişəm ki, "Yanar ürəy"ə görə xeyli sorğu-suala çəkilib, çünki orada raykom katibini tənqid eləmişdi. Həmin rənqlı məmurların ünvanına iradlar isə az qala kommunist partiyasının tənqid atəşinə tutulmasına bərabər sayılırdı. Deyilənlərə görə, bu səbəbdən xeyli vaxt təhlükəsizlik idarəsinə ayaq döyüb, müstəntiqlərin suallarını cavablandırıb. Özü danışdı ki, bir dəfə məsələ partiya iclasına qoyulub, kəmfürsətlər yenə də müxtəlif hədyanlar, böhtanlar yağdırıblar, Xalq yazıçısı, akademik Mirzə İbrahimovun əlini tribunaya vuraraq "nə istəyirsiniz bu adamdan?" səslənişi hücumları sənəgidib, şərt tədbirlərin qarşısını alıb. Ümumiyyətlə, müdafiəçiləri sırasında Mirzə müəllimin, Mir Cəlalin, Mehdi Hüseynin, Rəsul Rzanın adlarını həmişə hörmətlə çəkərdi.

- **Ulu öndər mərhum Heydər Əliyevin Azərbaycan ədəbiyyatına, ədəbiyyat xadimlərinə qayğısından İsa Hüseynova da pay düşüb, bu istiqamətdə siz nələrə şahidlik etmişiz?**

- Ümummilli liderimiz həm ədəbiyyatın, sənətin böyük hamisi, həm bilicisi, həm də yaradıcı insanları yeni ideyalarla ruhlandırın, təzə əsərlər yaratmağa sövq edən şəxsiyyət, bir növ ilham mənbəyi idi. Bir çox təltifləri şəxsən özü təqdim eləmişdi, "İstiqlal" ordeninin təqdimatı ilə bağlı görüşdən sonra atam elə sevinmişdi ki, sanki qanad açıb uçacaqdı...

...Heydər Əlirza oğlunun üzündə qələm əhlinə sonsuz məhəbbət gördüyünü deyirdi, gözündəki nur selindən gözlərinin qamaşdığıni söyləyirdi... Ümumiyyətlə, həmişə əlamətdar günlərdə, xüsusən atamın yubileylərində mərhum pre-

zident evə telefon açaraq təbriklərini, xoş sözlərini çatdırırdı. Elə məhriban söhbətlaşırdılar ki, elə bil doğma insanlardı, məhz həmin bağlılığa görə Ulu öndərin vəfatını da çox kövrək qarşıladı, əvəzsiz itki ilə bərişə bilmədiyindən kənara çəkilib ağlayırdı... Əlbəttə, bu, səmimi hisslərin, daxili yanğının təzahürü sayılmalıdır, çünki hər hansı təmənnası, umacağı yox idi...

"Nəsimi" filminin ssenarisini də Heydər Əliyevin istəyi ilə yazmışdı. Rejissor Həsən Seyidbəyli ilə yaxın dost idilər. Anam deyirdi ki, "Nəsimi"nin çəkilişi zamanı bir yay atamın üzünə həsrət qalıb. O, öz ssenarisində çəkilən bütün filmlərdə əvvəldən sonadək iştirak edib, bircə "Nizami"dən başqa.

- **Yeri gəlmişkən, şairlərin, yazıçıların əksəriyyəti yüksək kürsülərə, deputat mandatına can atarkən, ölkə rəhbərliyi tərəfindən xəhişi yerə salınmayacaq Muğanna oxsar arzular müşahidə olunmayıb. Nə ilə əlaqədardır?**

- Yalnız sözə, qələmə sədəqətlə; özünü, vaxtını, gücünü yaradıcılığa həsr eləməklə; daxili müstəqilliyi, azadlığı ilə... Vəzifə təklifləri də vardı, amma deyirdi ki, ya məmurluq, ya da ədəbi fəaliyyət. Məmur kimi ortabab məmur olacağı, bunansa onu zəif, eyni zamanda, qeyri-müstəqil yazıçıya çevirəcəyindən ehtiyatlıydı.

- **Bəs, özünü bir oxucu kimi İsa müəllimin əsərləri ilə tanışlığınız necə baş verdi? İlk dəfə hansı əsərinə oxudunuz?**

- Çox kiçik yaşlarımda atamın əsərləri ilə tanış olmuşam. İlk oxuduğum hekayəsi "Çiğirlər" olub. İllər sonra bu hekayə haqqında söhbət açanda mənə irad tutar, "Çiğirlər"ı yaddan çıxartmağımı istəyirdi. Bir də ilk oxuduqlarım arasında romantik hekayələr vardı. Mənə deyirdi, bu hekayələrin üstündən xətt çək, onlardan danışma. Səbəbini soruşduqda bildirdi ki, onlarda insan şəhəti önə çəkilib,

Soldan sağa: Məsud Əlioğlu, İsa Muğanna, Süleyman Rüstəm

bu da xarakterinə yaddır. "Mənim məhəbbətim Yunus Əmrə eşqidir", - atam vurğulayırdı. Bəli, doğrudan da, İsa Muğanna məhəbbəti ilahi sevgi idi...

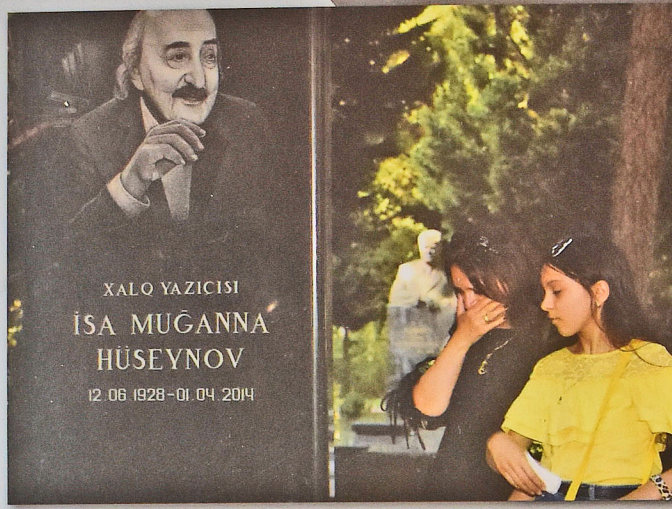
Muğanna fəlsəfinin də məqsədi insanı haram və günahlardan çəkəndirmək, kamil varlıq yetişdirməkdir

- Sevinc xanım, yeri gəlmişkən, bəzi əsərlərindən imtina, əksəriyyətini də dönə-dönə yenidən işləməsinin səbəbini təkcə şəhvani hissələrin qabarıqlığı və ömrün nisbətən ahıl çağında duyduğu utancaqlıq bağlamaq düzgün olmaz, mənca... Burada zamanın əngəlləri üzündən istədiyi şəkildə yazmağa bilməmək, müdriklikdə özünüdərk, yaxud da saməvi ünsiyyətin də böyük rolu var.

- Bilirsiz, imzadan, hansısa əsərdən, müəyyən dövrdəki irsəndən imtina hallarının istər Azərbaycan, istər rus, istərsə də dünya ədəbiyyatında çoxsaylı nümunələri mövcuddur. Üzərində işləyən, inkişafı ayaqlaşmağa çalışan, özünə hesabat verən hər bir yaradıcı şəxsin belə cəhdləri təbiiyədir. Söhbət heç də gənclikdə isədedadının sönüklüyündən və ya əsərin zəifliyindən getmir. Oxucular İsalərin hər ikisini – Hüseynovu da, Muğannanı da eyni səviyyədə qəbul edir və sevir. Mən belə xahişlə atama ünvanlanan yazılı və şifahi müəllimlə tanışam. Hətta görkəmli ədəbişünas Anar müəllim də məktubunda bu məsələyə toxunub və milyonların məhəbbətini qazanmış şedevrləri çox ciddi dəyəşdirməmək xahişində bulunub. Yəni, tutaq ki, "İdeal" in, "Məhşər" in köhnə variantına müəyyən qeydlər müəllifin ədəbiyyat tarixi və oxucu qəlbindəki məqamına zərər qədər də təsir göstərmir. Bu, sadəcə, daxildən gələn bir istəkdir – zamanın sürətlə yenilənməsi, texnoloji proseslərin inkişafı, inqilabi kəşflərin açdığı səhifələr, postinsan barədə təxəyyüllərin güclü təsiri var, şübhəsiz...

- Muğanna yaradıcılığının təxminən yarısı – "İdeal" dan sonrakı 30 ili yeni namilər toplusu ilə çulğaladı: "Saf aq" elmini öyrənib "Odar" inancını hasil etməklə "Odağüz" planetinə nurlu səfər...

- İsa müəllim bu dünyada yaşadığı 86 il ərzində böyük bir yol – həm yaşca, xaraktercə müdrikləşmə, həm də ruhan təkmilləşmə, kamilləşmə dövrü keçdi. Nəhayətdə isə, özünün yeni idrak sistemini – "Odar" inancını ortaya qoydu. Mahiyyətcə bu, paralel dünya modeli – insan ölümsüzlüyünün təsdiqidir; yaranışın, xilqətin cismani sonundan sonra da yaşayacağı ömrüdür... Muğanna təliminə görə, ölümsüzlük - başqa planetdə, sivilizasiyada həyatını davam etdirməkdir. Cənnət deyilən yer - "Odağüz" (Yupiterin odərcə adı) planeti mövcuddur, pak ruhlar işıq gəmilərində həmin məkana gedirlər... Kim əbədiyyət qazanmaq istəyirsə, ruhunu saf saxlamalı, mənaəviyyətlə qidalandırılmalıdır. Ona görə də sözügedən konsepsiyaya

"Saf aq" elmi adlanır. Günahkar ruhlarsa – onlardan ötrü belə bir imkan, ilahi mükafat tanınmadığına görə – torpağa hopmağa, məhvə məhkumdurlar... – Cəhənnəm də elə budur.

Həmin fəlsəfinin də məqsədi insanı haram və günahlardan çəkəndirmək, kamil varlıq yetişdirməkdir.

Əslində, bu konsepsiyayı heç öz kəşfi də saymır, nə vaxtsa mövcud olduğunu, yunan sivilizasiyasının, müharibələrin, hərisliklərin ortaya çıxması, tüğyan etməsi ilə unudulduğunu bildirirdi.

- Milyonların sevimlisi olan yazıcının bir ata kimi ailədə, qızının qəlbində yeri, məqamı çox maraqlıdır: bir qədər gec dünyaya gələn, özü də yeganə övladını çox əzizlədi, yoxsa mentalitetdən irəli gələn sərtlik göstərərmi..?

- Təbii ki, hər kəs üçün atası əzizdir, idealdır, ancaq tanıdığımız, qohum, dost, get-gələmiş olan ailələrlə müqayisədə o, əvəzsiz ailə başçısı idi. Həqiqi ağsaqqal, müdrik, təmkinli, güclü xarakterə malik... Mənə tez-tez səbri insan olduğumu deyirlər, bax həmin səbri atamdan əxz eləmişəm – düzdür, anamdan öyrəndiyim şeylər də çoxdur: qadınlıq, xanımlıq, mətbəx, kulinariya və sair – amma İsa müəllim əsl hikmət qaynağı, şəxsiyyət formalaşdırıcı məktəbiydi... Necə qeyri-adi yazıçıydısa, elə də insan, ata idi...

Mən valideynlərimin izdivacından 19 il sonra – 1969-cu ildə doğulmuşam və təvəllüdüm də bir möcüzə, qəribəliklərlə müşayiət olunub. Məlumdur ki, bu müddət ərzində tərəflərin öz taleləri ilə barışmaqdan başqa əlacları qalmayıb, hətta "eybi yox, kömək əli uzatdıqlarımız qocalanda bizə baxarlar, qayğımıza qalarlar", deyə bir-birinə təsəlli verirlərmiş. 1968-in sonunda İsa Hüseynov, Süleyman Rüstəm, Qasım Qasımsadə, Məsud Əlioğlu daxil, bir qrup ədəb həyat yoldaşları ilə birgə Türkiyəyə göndərilir. Tarixi yerləri, müqəddəs məkanları – Topqapı muzeyini, Sultan Əhməd cəməsinəni gəzib xeyli dualar edirlər... Gecə mehmanxanada yatarkən atam nurani yuxu görüb: qaldıqları otağın küncündən topuş bir qız uşağı qərribə şəkildə iməkleyərək gəlib sinəsinin üstə çıxıb, burununu qolunun altına soxub. Diksinib oyanıb, rəyasını anama danışdı, övladdan

əlləri üzülürmüş cütlüyün ürəyinə bir yüngüllük, rahatlıq, ümid dolub, nəşə bir möcüzə baş verəcəyi, Allahın payı ilə müjdələyəcəklərini duyublar. Düz 9 ay sonra – sentyabrın 8-də dünyaya gəlişim nəinki ailəmizi, bütün nəslə, şəcərəni, dostlarımızı sevindirib.

Onun mentalitetlə demokratiya arasındakı mövqeyi müəyyən hədlər, çəpərlərlə sərhədlənmiş azadlığımıza şərait yaradırdı. Bəzi məsələlərdə maneçilik törətməyi, öz qərarına buraxmağı anama tapşırırdı, məsələn, üzr istəyirdim, müxtəlif yerlərdən – qohumlardan, tələbə yoldaşlarımdan, tanımadığım ünvanlardan elçilər gələndə mənim seçimim həlledici rol oynadı... Yaxud da bunun tam əksi – ali təhsillə bağlı kino sahəsinə yönəlmək istəyirdim, gözəl planlarım, incəsənətə xüsusi töhfələr vermək imkanım vardı, lakin atama görə arzumu ürəyimdə boğdum. Doğrudur, onun konkret etirazı yox idi, amma bildirdim ki, xoşuna gəlməyəcək (gülür), daha çox qızlar üçün nəzərdə tutulmuş pədaqoji sahəyə meyilləndim – 1991-ci ildə BDU-nun filologiya fakültəsini bitirdim, hazırda orada çalışıram, Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi kafedrasının müəllimiyəm, filologiya üzrə fəlsəfə doktoruyam...

Ən böyük arzum ev-muzeyinin açılması, əsərlərinin motivləri əsasında filmlər çəkilməsi və xarici dillərə tərcüməsidir

- 2014-cü il aprelin 1-dən – dahi yazıcının cismən yoxluğa çəkildiyi gündən bizi beş ilə yaxın bir zaman kəsiyi ayırır. Ötən müddət ərzində heç olubmu ki, yuxularınıza gəlsin, yaxud evdə onun aurasını hiss edəsiniz... Rəhmətlik Füzurə xanım nəsa danışdı bu mövzuda?

- Anam yox... Anam sanki onunla birgə köçmüşdü dünyadan...

"Nəsimi" filminin çəkilişi zamanı

Elə hökmlü bir qadın fəqirləşmişdi, tənhaləşmişdi, səssizləşmişdi... Mən, əlbəttə, evdə daim atamın nəfəsini, hərəkətini, hətta səsinə duyuram, ruhən həmişə övladıyla, nəvələrlə – bizimlədir.

- Yarımçıq əlyazması, əsəri qaldımı?

- Bir A4 həcmli kağızda qeydlər eləmişdi, hər dəfə gəlib baxar, aralanıb gedərdi. Nəsa yazmaq, hansısa əsərə başlamaq niyyətindəydi... Amma səhhəti ilə bağlı xeyli yavaşmış, ehtiyatlanmışdı...

- Sevinc xanım, atanızın son sözü, vasiyyəti, yaxud İsa Muğanna ədəbi irsinin təbliği, əbədiləşdirilməsi istiqamətində arzularınız...

- Hər şeydən öncə dövlətimizə, şəxsən cənab Prezident İlham Əliyevə, AYB Sədri Anara, görkəmli yazıçımız Elçinə, bütün dostlara sonsuz minnətdarlığımı bildirirəm. Qədirbilən rəsmilərimiz, ziyalılarımız çox sağ olsunlar ki, atamı, yaradıcılığını tez-tez xatırlayırlar, unudulmağa qoymurlar. 90 illik yubileyi ilə bağlı prezident sərəncamına uyğun tədbirlər də yüksək səviyyədə keçirildi. İsa Muğanna Azərbaycanın ən yüksək titullarına – Xalq yazıçısı, Əməkdar incəsənət xadimi fəxri adlarına, İstiqlal ordeninə, Nəsimi mükafatına, digər təltiflərə layiq görülüb, əlbəttə, özü də məmnun idi, biz də çox razıyıq. Amma daha üç arzum da var ki, reallaşması onun vəfatından sonra daha da aktuallaşıb və ailəmizin imkanında deyil. Müvafiq qurumlardan xahiş edərdim ki, Ağstafada ev-muzeyinin açılmasına, roman, povest və hekayələrinin dünya dillərinə tərcüməsinə, eləcə də əsərləri əsasında ssenari hazırlayıb filmlər çəkilməsinə, tamaşa-yə qoyulmasına köməklik göstərsinlər. Bu addımlar mərhum yazıcının ruhunu şad eləməklə yanaşı, mədəniyyətimizin, ədəbiyyatımızın da təbliği, qazancı ola bilər. ♠

Söhbətlaşdı: Qurban Məmmədov